

พลังนิตปฏิบัติศาสนกิจ :

พลังการทำงานและจิตวิญญาณเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคม

ต้นแบบการเรียนรู้ สู่ความเป็นบัณฑิต

ตามอัตลักษณ์บัณฑิตของมหาวิทยาลัย*

พระมหาประยูร โชติวิโร
ผู้อำนวยการกองกิจการนิต

๑. บทนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ก่อตั้งขึ้นตามพระราชปราชญ์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เพื่อเป็นสถาบันการศึกษา พระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์มีพันธกิจ ๔ ประการ คือ การผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ภายใต้ปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่ว่า “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม” โดยนโยบายของมหาวิทยาลัยนิตบรรพชิตที่สำเร็จการศึกษาภาคทฤษฎีแล้ว จะต้องปฏิบัติศาสนกิจในเพศบรรพชิตเป็นเวลา ๑ ปี^๑ จึงจะมีสิทธิเข้ารับปริญญาตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ และการออกปฏิบัติศาสนกิจของนิตทุกรูป มหาวิทยาลัยมีความมุ่งหวังให้นิสิตทุกท่านได้ปฏิบัติตามพุทธโอวาทที่ว่า

“จรถ ภิกขเว จาริกัม พุขชนหิตาย พุขชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานัม... แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย”

ดังนั้น การปฏิบัติศาสนกิจอีกหนึ่งปีการศึกษา จึงเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่สำคัญของการสำเร็จการศึกษาตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๕๒ หมวดที่ ๗ การสำเร็จการศึกษา ในข้อ ๖๔ ซึ่งกำหนดสาระสำคัญไว้ว่า นิสิตผู้สำเร็จการศึกษาต้องสอบได้หน่วยกิตสะสมครบ

* เป็นบทความที่มีเนื้อหาซึ่งรวบรวมข้อมูลจากสรุปผลการประเมินความพึงพอใจ และการถอดบทเรียนจากการจัดโครงการสัมมนา นิตปฏิบัติศาสนกิจ ๔ ภาค รุ่นที่ ๖๓ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐

^๑ ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยว่าด้วยการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๕๒ หมวดที่ ๗ การสำเร็จการศึกษา ข้อ ๖๔ (๖๔.๒) ไม่มีพันธะอื่นใดกับมหาวิทยาลัย

ตามหลักสูตร, ผ่านการฝึกภาคปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน และไม่มีพันธะอื่นใดกับมหาวิทยาลัย ซึ่งการไม่มีพันธะอื่นใดกับมหาวิทยาลัย ข้อหนึ่ง คือ การปฏิบัติศาสนกิจเป็นเวลา ๑ ปี หลักเกณฑ์และวิธีการตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งกำหนดสาระสำคัญไว้ว่า นิสิตผู้ที่มีสิทธิ์ในการปฏิบัติศาสนกิจ จะต้องเป็นนิสิตผู้สอบได้หน่วยกิตสะสมครบตามหลักสูตรที่เข้าศึกษาภายในระยะเวลาไม่เกิน ๒ เท้า ของเวลาการศึกษาตามหลักสูตรและมีค่าเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า ๒.๐๐ และต้องมีหนังสือรับรองจากสำนักทะเบียนและวัดผล ผ่านการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานครบตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ได้ยื่นคำร้องขอปฏิบัติศาสนกิจต่อมหาวิทยาลัย เพื่อให้คณะกรรมการอนุมัติภายในวันที่ ๑๕ พฤษภาคมของปีการศึกษาครบตามหลักสูตร และต้องเข้ารับการปฐมนิเทศนิตปฏิบัติศาสนกิจตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด และเมื่อดำเนินการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องครบแล้ว นิสิตปฏิบัติศาสนกิจลงพื้นที่ปฏิบัติศาสนกิจสนองงานในกิจการคณะสงฆ์ หรืองานตามนโยบายและพันธกิจของมหาวิทยาลัยสนองงานในกิจการคณะสงฆ์ในเขตบรรพชิต เป็นเวลา ๑ ปี ตามวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติศาสนกิจ และเข้าร่วมสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจประจำภาคเพื่อสรุป แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเสริมสร้างเครือข่ายการปฏิบัติศาสนกิจระหว่างกัน

๒. การพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานโครงการปฏิบัติศาสนกิจ

มหาวิทยาลัยได้กำหนดให้นิสิตที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรออกไปปฏิบัติงานบริการสังคมเพื่อช่วยงานในกิจการคณะสงฆ์ และงานตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย มีการพัฒนาและปรับปรุงมาโดยลำดับนับตั้งแต่การปฏิบัติงานตามหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติตามระเบียบมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจของผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรชั้นปริญญาตรี พุทธศักราช ๒๕๒๒ ซึ่งเป็นข้อกำหนดในการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตเป็นฉบับแรก ต่อมาได้มีการออกประกาศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ที่ ๒/๒๕๓๒ เรื่อง การปฏิบัติงานของพระบัณฑิตเพื่อกำหนดการปฏิบัติงานของพระบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรครบ ๔ ปี แล้ว เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติศาสนกิจ ฉบับที่ ๒

อย่างไรก็ตามเพื่อให้การปฏิบัติงานบริการวิชาการแก่สังคมของนิสิตมีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ภายหลังกมหาวิทยาลัยมีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับรองสถานะของมหาวิทยาลัยอย่างเป็นทางการ มหาวิทยาลัยได้มีการออกข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ พุทธศักราช ๒๕๔๖ สาระสำคัญกำหนดให้นิสิตผู้ศึกษาครบตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต มีผลการเรียนค่าเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า ๒.๐๐ ผ่านการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้ปฏิบัติศาสนกิจสนองงานในกิจการคณะสงฆ์และงาน

ตามนโยบายและพันธกิจของมหาวิทยาลัย ในเทศบรรพชิตเป็นเวลา ๒ ภาคการศึกษา หรือ ๑ ปี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อการสนองงานในกิจการคณะสงฆ์ เพื่อพัฒนานิสิต ให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ เพื่อสงเคราะห์ประชาชน เพื่อสนองนโยบายและงานตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย

ในการปฏิบัติศาสนกิจข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ พ.ศ. ๒๕๔๖ ในข้อ ๕ ได้กำหนดความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติศาสนกิจไว้ ดังนี้

คณะกรรมการ หมายความว่า คณะกรรมการปฏิบัติศาสนกิจ

นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ หมายความว่า พระภิกษุหรือสามเณรผู้ศึกษาครบตามหลักสูตรพุทธศาสนศัตรบัณฑิตและกำลังปฏิบัติศาสนกิจ

ศาสนกิจ หมายความว่า การสนองงานในกิจการคณะสงฆ์และงานตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย และได้กำหนดวัตถุประสงค์การปฏิบัติศาสนกิจไว้ในข้อ ๑๐ ว่า การปฏิบัติศาสนกิจมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- (๑) เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- (๒) เพื่อการสนองงานในกิจการคณะสงฆ์
- (๓) เพื่อพัฒนานิสิตให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์
- (๔) เพื่อสงเคราะห์ประชาชน
- (๕) เพื่อสนองนโยบายและงานตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย

จากความหมายของนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติศาสนกิจ จึงสรุปความหมายของการปฏิบัติศาสนกิจไว้ว่า “การปฏิบัติศาสนกิจ” หมายความว่า การปฏิบัติงานของนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ เพื่อสนองงานในกิจการคณะสงฆ์และงานตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เมื่อพิจารณาจากผลการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานโครงการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๒ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๙ ที่ผ่านมา เราพบว่า นิสิตปฏิบัติศาสนกิจจะมีอยู่ ๒ สถานะ คือ นิสิตที่เป็นพระสังฆาธิการกับนิสิตที่ไม่เป็นพระสังฆาธิการ โดยงานที่นิสิตปฏิบัติศาสนกิจส่วนใหญ่จะอยู่ใน ๕ ประเภท คือ

- ๑) งานในกิจการคณะสงฆ์
- ๒) การสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- ๓) การสอนนักรธรรม-บาลี
- ๔) โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ (ม.๑-๒)
- ๕) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยกลุ่มที่ ๕ มีข้อแตกต่างในบริบทของแต่ละพื้นที่ กล่าวคือในพื้นที่ภาคเหนือในเรื่องของการเผยแผ่จะเน้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง พื้นที่ภาคตะวันออก

เพียงเหนือเรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง และในพื้นที่ภาคใต้ เป็นการส่งเสริมสันติสุขในพื้นที่ภาคใต้

อย่างไรก็ตามการปฏิบัติศาสนกิจของนิตเมื่อแบ่งเป็นกลุ่มจะมีอยู่ ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ปฏิบัติศาสนกิจทั่วไปตามที่เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักมอบหมาย และกลุ่มนิตปฏิบัติศาสนกิจที่เสนอเป็นโครงการปฏิบัติศาสนกิจต้นแบบ นิตที่ปฏิบัติงานทั่วไปที่เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักมอบหมาย การปฏิบัติงานขึ้นอยู่กับที่ได้รับมอบหมาย เช่น เทศน์ บรรยาย สอน หรือร่วมโครงการกิจกรรมในวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา ส่วนนิตเสนอเป็นโครงการจะมีการปฏิบัติงานเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของโครงการ มีการกำหนดวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจน และมีการติดตามและประเมินจากหน่วยงานหรือโครงการที่ให้ทุนสนับสนุนตามรูปแบบที่ทุนสนับสนุนกำหนด แต่ยังคงความเชื่อมโยงกับวัดหรือเจ้าสำนักงานเพราะให้ความสำคัญกับโครงการฯ จนอาจมีบางส่วนที่เข้าใจว่าการปฏิบัติศาสนกิจให้ทำเฉพาะโครงการ และเมื่อดำเนินตามวัตถุประสงค์โครงการแล้วไม่ต้องช่วยงานหรือปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักงาน ซึ่งเป็นความเข้าใจที่คาดเคลื่อนไปจากวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยโดยความมุ่งหวังของมหาวิทยาลัยเห็นว่า การเทศน์ การสอน การประกอบกิจกรรมใด ๆ ในทางพระพุทธศาสนาตามที่นิตได้รับนิมนต์หรือเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นเรื่องปกติที่นิตปฏิบัติอยู่เป็นประจำอยู่แล้ว แต่อาจจะมีประเด็นหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมที่สามารถนำมากำหนดเป็นโครงการ กำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการการดำเนินการที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมเพื่อนำไปสู่การรายงานผล การถอดบทเรียนและเป็นต้นแบบให้การดำเนินงานของนิตรุ่นต่อไปได้

๑. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติศาสนกิจ

จากการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติศาสนกิจของนิต และผลจากการสัมมนานิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๒ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๙ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติศาสนกิจของนิตจะมีอยู่ ๒ ส่วนสำคัญ ปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารจัดการ และการปฏิบัติศาสนกิจของนิต มีรายละเอียด ดังนี้

๑. ระยะเวลาในการประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจนโยบายการปฏิบัติศาสนกิจในรูปแบบใหม่ ระหว่างส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีน้อย ทำให้บางพื้นที่ที่ไม่ได้ส่งผู้บริหารโดยตรงเข้าร่วมไม่ได้รับทราบนโยบายโดยตรงทำให้การปฏิบัติตามนโยบายมีความไม่ชัดเจน

๒. การตรวจสอบคุณสมบัติของนิตในการเป็นผู้มีสิทธิปฏิบัติศาสนกิจ จะต้องมียุทธศาสตร์ตามที่ข้อบังคับกำหนด กล่าวคือ เป็นนิตผู้สอบได้หน่วยกิตสะสมครบตามหลักสูตรที่เข้าศึกษาภายในระยะเวลาไม่เกิน ๒ เท่า ของเวลาการศึกษาตามหลักสูตรและมีค่าเฉลี่ยสะสมไม่ต่ำกว่า ๒.๐๐ และต้องมีหนังสือรับรองจากสำนักทะเบียนและวัดผล ผ่านการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานครบตามข้อบังคับ

ของมหาวิทยาลัย และต้องยื่นคำร้องของปฏิบัติศาสนิกภายในวันที่ ๑๕ พฤษภาคมของทุกปี กรณีที่นิสิตมีเงื่อนไขเกี่ยวกับคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งไม่สมบูรณ์อาจส่งผลกระทบต่อคำร้องหรือดำเนินการใดๆเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนิกของนิสิตได้

๓. การเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานกิจการนิสิตในส่วนภูมิภาค ส่งผลให้การดำเนินการขาดความต่อเนื่อง และความเข้าใจที่สอดคล้องกันตามแนวนโยบายที่มหาวิทยาลัยกำหนด

๔. ระบบ กลไก และกระบวนการปฏิบัติการปฏิบัติศาสนิกที่ยังไม่ชัดเจน และการสื่อสารไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้การรวบรวมข้อมูลเป็นไปอย่างล่าช้า

๕. การเปลี่ยนแปลงตามบริบทของสังคม การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติศาสนิก ติดตามและประเมินผล

๖. การเตรียมความพร้อมให้กับนิสิตปฏิบัติศาสนิก การตรวจสอบคุณสมบัติการเป็นนิสิตปฏิบัติศาสนิกไม่สอดคล้องกับปฏิทินกิจกรรมการปฏิบัติศาสนิก และปฏิทินการศึกษาของมหาวิทยาลัย

๗. วัฒนธรรมการปฏิบัติศาสนิกของนิสิตผู้ปฏิบัติศาสนิกที่ยังติดอยู่ในกรอบการทำงานรูปแบบเดิมและขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานตามนโยบายที่กำหนด

๘. ศักยภาพและความสามารถของนิสิตที่ปฏิบัติศาสนิกมีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติศาสนิกของนิสิต

๒. แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติศาสนิก

แนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติศาสนิก มี ๖ ประเด็นสำคัญ คือ

๑. การสำรวจความต้องการของคณะสงฆ์ ชุมชน และการกำหนดนโยบาย ทำความร่วมมือร่วมกันระหว่างคณะสงฆ์กับมหาวิทยาลัยและหน่วยงานราชการหรือเอกชน

๒. พัฒนาระบบ กลไก และกระบวนการปฏิบัติศาสนิก ขับเคลื่อนการทำงานด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ และเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านการปฏิบัติศาสนิกให้เข้มแข็งด้วย KM

๓. การกำหนดยุทธศาสตร์การปฏิบัติศาสนิกโดยคำนึงถึงบริบทของแต่ละพื้นที่ในแต่ละภูมิภาค และมีความสอดคล้องกับการดำเนินงานของคณะสงฆ์ในแต่ละพื้นที่

๔. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ใช้ภูมิปัญญาทางสังคมเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมการปฏิบัติศาสนิก และเสริมสร้างการทำงานด้วยเครือข่ายทั้ง บวร หรือประชารัฐ

๕. การกำหนดรูปแบบการปฏิบัติศาสนิก ๒ ลักษณะคือ งานในกิจการคณะสงฆ์ทั่วไปที่เจ้าอาวาสหรือเจ้าสำนักมอบหมาย กับการเสนอโครงการปฏิบัติศาสนิกตามยุทธศาสตร์ที่มีวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม

๖. การพัฒนารูปแบบและกระบวนการปฏิบัติงานการปฏิบัติศาสนกิจในรูปแบบของหลักสูตร เช่น หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการปฏิบัติศาสนกิจ

จากข้อเสนอแนะที่เป็นผลจากการดำเนินงานในปีการศึกษา ๒๕๕๙ ที่ผ่านมา มีการพัฒนาและปรับปรุงผลการดำเนินงานโดยคณะกรรมการปฏิบัติศาสนกิจ ในคราวประชุมคณะกรรมการปฏิบัติศาสนกิจ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้ให้ข้อเสนอแนะและกำหนดนโยบาย ลักษณะการปฏิบัติศาสนกิจที่พึงประสงค์ แผนงานหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อยกระดับการปฏิบัติศาสนกิจให้สามารถสนองงานในกิจการคณะสงฆ์และช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นรูปธรรมและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาและปรับปรุง ดังนี้

๑. สำรวจความต้องการของคณะสงฆ์ และทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับคณะสงฆ์

๒. พัฒนาระบบ กลไก และกระบวนการปฏิบัติศาสนกิจให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมสามารถตอบสนองงานในกิจการคณะสงฆ์และสนองนโยบายและงานตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย

๓. กำหนดยุทธศาสตร์การปฏิบัติศาสนกิจโดยคำนึงถึงบริบทของแต่ละพื้นที่ในแต่ละส่วนภูมิภาค และมีความสอดคล้องกับการดำเนินงานของคณะสงฆ์ในพื้นที่

๔. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ใช้ภูมิปัญญาทางสังคมหรือทุนทางสังคมเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมการปฏิบัติศาสนกิจ

๕. กำหนดให้นิตปฏิบัติศาสนกิจในปีการศึกษา ๒๕๖๐ เสนอการปฏิบัติปฏิบัติในรูปแบบของโครงการปฏิบัติศาสนกิจที่มีวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

๖. การพัฒนารูปแบบและกระบวนการปฏิบัติศาสนกิจในรูปแบบของหลักสูตรประกาศนียบัตรการปฏิบัติศาสนกิจ

๓. การขับเคลื่อนการพัฒนากระบวนการปฏิบัติศาสนกิจ

นับตั้งแต่มีการยกระดับการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อให้สามารถสนองงานในกิจการคณะสงฆ์และช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นรูปธรรมและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้ในปีการศึกษา ๒๕๕๙ นิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๒ ปฏิบัติศาสนกิจในรูปแบบของโครงการและได้มีโครงการปฏิบัติศาสนกิจของนิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๒ จำนวน ๑๒ โครงการ ที่ผ่านการคัดเลือกและได้รับงบประมาณสนับสนุนจากจากองค์กรภายนอกภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาพระนิตสู่อุดมการณ์พระพุทธศาสนาเพื่อสังคม และในปีการศึกษา ๒๕๖๐ นิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๓ มีโครงการจำนวน ๕๔ โครงการ ที่ได้รับทุนสนับสนุน

จากโครงการพระธรรมทายาทเพื่อการพัฒนาสังคม^๒ และในปีการศึกษา ๒๕๖๑ นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๔ ได้มีการขับเคลื่อนในระดับนโยบาย การเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือในพื้นที่ และการปฏิบัติศาสนกิจภายใต้แผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา มีประเด็นรายละเอียด ดังนี้

๑. การขับเคลื่อนนโยบายและโครงการปฏิบัติศาสนกิจต้นแบบ

การดำเนินงานโครงการสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ๔ ภาค รุ่นที่ ๖๓ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐ พบว่า การปฏิบัติศาสนกิจเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นิสิตได้ทราบปัญหาและอุปสรรคพร้อมได้เสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหา ตลอดจนได้ร่วมกันค้นหาแนวปฏิบัติที่ดี ดังนั้น กองกิจการนิสิตสำนักงานอธิการบดี จึงเสนอบทความ เรื่อง “พลังนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ : พลังการทำงานและจิตวิญญาณเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคม ต้นแบบการเรียนรู้ สู่ความเป็นบัณฑิตตามอัตลักษณ์บัณฑิตของมหาวิทยาลัย” เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจในพื้นที่ต่าง ๆ และกำหนดรูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจที่เหมาะสมในอนาคต

๒. ผลการดำเนินการปฏิบัติศาสนกิจนิสิต รุ่นที่ ๖๓ ปีการศึกษา ๒๕๖๐

ในปีการศึกษา ๒๕๖๐ นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๓ จากนโยบายการปฏิบัติศาสนกิจที่กำหนดให้นิสิตปฏิบัติศาสนกิจในรูปแบบของโครงการปฏิบัติศาสนกิจที่มีวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ส่งผลให้นิสิตจัดทำโครงการปฏิบัติศาสนกิจทุกรูป และมีจำนวน ๕๔ โครงการที่ผ่านการคัดเลือกและได้รับงบประมาณสนับสนุนจากจากองค์กรภายนอกภายใต้โครงการพระธรรมทายาทเพื่อการพัฒนาสังคม ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๐ โครงการ และอยู่ระหว่างดำเนินการโครงการ จำนวน ๑๔ โครงการ ดังนี้

๑. โครงการเสริมสร้างจิตสำนึกรักธรรมชาติและฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ (วิทยาเขตขอนแก่น) สถานที่ อุทยานแห่งชาติภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น
๒. โครงการ “วัดนำพา ชาวประชาเป็นสุข” (วิทยาเขตหนองคาย) สถานที่ วัดจำปาทอง ตำบลกองนาง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย
๓. โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชนในพื้นที่ตำบลห้วยทะเล จังหวัดนครราชสีมา (วิทยาเขตนครราชสีมา)
๔. โครงการนิสิตปฏิบัติศาสนกิจกับการจัดการตอนป่าชุมชนพึ่งตนเองบ้านค้อ (วิทยาเขตอุบลราชธานี) สถานที่ ป่าชุมชนบ้านค้อ ตำบลกุดลาด อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

^๒ ศึกษาเพิ่มเติมจากการเอกสารการถอดบทเรียนการสนับสนุนการพัฒนาการปฏิบัติศาสนกิจรายจังหวัด ภายใต้โครงการพระธรรมทายาทเพื่อการพัฒนาสังคม โดยพระครูพิพิธสุตาทรร และคณะ

๕. โครงการพัฒนาสุขภาพตามแนวพระพุทธศาสนา เขตอำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา (วิทยาเขตนครราชสีมา) สถานที่ วัดในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๔ แห่ง

๖. โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนในเขต อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา (วิทยาเขตนครราชสีมา) สถานที่ โรงเรียนเขตอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน ๘ แห่ง

๗. โครงการโพนค้าย FC ๔.๐ และการแอโรบิคส่งเสริมสุขภาพ ณ วัดโพนค้าย (วิทยาลัยสงฆ์เลย) สถานที่ วัดโพนค้าย ตำบลน้ำหมาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

๘. โครงการบัณฑิตน้อย (วิทยาเขตขอนแก่น) สถานที่ โรงเรียนวิเวกธรรมประสิทธิ์วิทยา ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๙. โครงการปฏิบัติธรรมทุกวันพระในฤดูกาลเข้าพรรษา ปี ๖๐ (วิทยาเขตขอนแก่น) สถานที่ วัดหนองแขว พระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๑๐. โครงการ สืบสานภูมิปัญญาปลูกพืชสมุนไพรชาวบ้าน (วิทยาเขตขอนแก่น) สถานที่ วัดป่าสุนทรวนาราม ตำบลศิลา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๑๑. โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์วัดศรีสุกน่ายู่ชุมชน ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐ (วิทยาเขตขอนแก่น) สถานที่ วัดศรีสุก ตำบลดอนช้าง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๑๒. โครงการมัคนายกน้อย (วิทยาเขตขอนแก่น) สถานที่ โรงเรียนหนองขาดพิทยาคม ตำบลบ้านเหล่า อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

๑๓. โครงการปฏิบัติธรรม รักษาศีล เจริญจิตภาวนา บวชศีลจาริณี อบรมปฏิบัติธรรม (วิทยาเขตขอนแก่น) สถานที่ วัดธาตุพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๑๔. โครงการพัฒนาศักยภาพคณะสงฆ์ตำบลเขวไร่ เขต ๒ (วิทยาเขตขอนแก่น) สถานที่ วัดแสงศรีสิ่งหมีพร ตำบลเขวไร่ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

๑๕. อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสู่ชุมชน (วิทยาเขตขอนแก่น) สถานที่ วัดป่าเทพนิมิต ตำบลทรามมูล อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

๑๖. โครงการสืบสานวัฒนธรรมทอดเทียนพรรษาพัฒนาชุมชน (วิทยาเขตขอนแก่น) สถานที่ วัดป่าหนองกุง ตำบลดอนหัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

๑๗. โครงการเผยแผ่หลักธรรม นำอาชีพสู่ชุมชน (วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ) สถานที่ วัดบ้านตาแทน ตำบลบึงมะลู อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

๑๘. โครงการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อสุขภาพที่ดี วัดสันติวิเวก อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ (วิทยาเขตสุรินทร์) สถานที่ วัดสันติวิเวก อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

๑๙. โครงการพัฒนาระบบการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในชุมชนบ้านบวักโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ โดย : พระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ สถานที่ : ชุมชนบ้านบวักโป่ง ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

๒๐. โครงการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บ้านม่วงคำ จังหวัดแพร่ โดย : พระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

๒๑. โครงการวิถีพุทธอนุรักษ์ป่าต้นน้ำบ้านแม่ส้าน ชุมชนชาวเขาเผ่าปกากะยอ บ้านแม่ส้าน หมู่ ๖ ตำบลบ้านดง อำเภอมะเมาะ จังหวัดลำปาง” โดย : พระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำปาง

๒๒. โครงการการจัดการขยะอย่างยั่งยืนโดย ชุมชนบ้านเหล่าสะอาด โดย : พระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำปาง สถานที่ : บ้านเหล่า ตำบลล้อมแรด อำเภอดงเจน จังหวัดลำปาง

๒๓. โครงการส่งเสริมสุขภาพพระภิกษุ-สามเณรในเขตพื้นที่ตำบลดงมหาวันอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย โดย : พระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย สถานที่ : ตำบลดงมหาวัน อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย

๒๔. โครงการการเสริมสร้างสุขภาพทางกาย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ จังหวัดลำพูน โดย : พระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน สถานที่ : โรงเรียนสันป่าหน่อม อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

๒๕. โครงการชุมชนสุขภาวะบ้านป่าแป๋ ตำบลป่าพลู อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดย : พระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน สถานที่ : บ้านป่าแป๋-ตำบลป่าพลู-อำเภอบ้านโฮ่ง-จังหวัดลำพูน

๒๖. โครงการปลูกป่าด้วยต้นไม้และไม้มงคล โดย : พระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สถานที่ : ป่าต้นน้ำแม่แปะ หมู่บ้านขุนแปะ ตำบลบ้านแปะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

๒๗. โครงการวัดสะอาดด้วยมือเรา โดย : พระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ สถานที่ : วัดศรีโสดา (พระอารามหลวง)/โรงเรียนสมเด็จพะพุทธชินวงศ์ ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๒๘. โครงการรัฐศาสตร์อาสาพัฒนาโรงเรียน ด้วยค่ายสุขภาวะและค่ายคุณธรรมโรงเรียนบ้านข่อยมิตรภาพที่ ๑๑๐ สาขาแม่เงา จังหวัดลำปาง โดย : พระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา สถานที่ : โรงเรียนบ้านข่อยมิตรภาพที่ ๑๑๐ สาขาแม่เงา จังหวัดลำปาง

๒๙. โครงการการพัฒนารูปแบบการลดพุง ลดโรค ปรับสมดุลเพื่อสุขภาพพระสงฆ์และสามเณร วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย โดย : พระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย สถานที่ : ชุมชนดอยทอง ตำบลเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย

๓๐. โครงการ“ศีล ทาน ภาวนา เพื่อการพัฒนาจิตใจที่ยั่งยืนและเพิ่มพื้นที่ปลอดอบายมุข” โดย : พระนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ สถานที่ : บ้านแอะ หมู่ที่ ๑ ตำบลแจ่มหลวง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

นอกจากนี้ยังมีอีก ๑๔ โครงการที่อยู่ระหว่างการดำเนินการ อย่างไรก็ตามในการติดตามและประเมินผลโครงการมหาวิทยาลัยได้กำหนดให้มีการจัดสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๓ เป็นรายภาค โดยได้มีการประชุมหารือและเตรียมการในรูปของคณะกรรมการฯ และการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อร่วมดำเนินการจัดสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจเป็นรายภาค โดยกำหนดเป้าหมายผู้เข้าร่วมโครงการครั้งในจำนวนทั้งสิ้น จำนวน ๑,๖๑๙ รูปและกำหนดจัดในแต่ละภาคได้กำหนดจัดตามภูมิภาค ดังนี้

๑. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจัดสัมมนา เมื่อวันที่ ๓-๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ณ วิทยาเขตขอนแก่น มีนิสิตเข้าร่วมสัมมนาจำนวน ๖๓๕ รูป

๒. ภาคเหนือจัดสัมมนา เมื่อวันที่ ๘-๙ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ วิทยาเขตพะเยา มีนิสิตเข้าร่วมสัมมนา จำนวน ๓๒๖ รูป

๓. ภาคใต้จัดสัมมนา วันที่ ๑๕-๑๖ มีนาคม ๒๕๖๐ ณ วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มีนิสิตเข้าร่วมสัมมนา จำนวน ๘๒ รูป และ

๔. ภาคกลางจัดสัมมนา วันที่ ๒๑-๒๒ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๕๗๖ รูป

การสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจในแต่ละภาคได้กำหนดให้มีกิจกรรมการฟังบรรยายพิเศษ ๓ หัวข้อ (๑) หัวข้อ เรื่อง “การปฏิบัติศาสนกิจกับการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา” (๒) การสำเร็จการศึกษาและการขอหนังสือรับรองผลการศึกษิตตามนโยบายของมหาวิทยาลัย” (๓) หัวข้อ เรื่อง “Mindset บัณฑิต มจร พลังการทำงานและจิตวิญญาณเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคม”

นอกจากนั้น ได้กำหนดให้มีการนำเสนอโครงการปฏิบัติศาสนกิจต้นแบบของนิสิตผู้แทนภาคกลาง และการประชุมกลุ่มย่อย ๖ กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มที่ ๑ เรื่อง พุทธศาสตรบัณฑิตกับงานด้านปกครอง
- กลุ่มที่ ๒ เรื่อง พุทธศาสตรบัณฑิตกับงานด้านศาสนศึกษา
- กลุ่มที่ ๓ เรื่อง พุทธศาสตรบัณฑิตกับงานด้านศึกษาสงเคราะห์
- กลุ่มที่ ๔ เรื่อง พุทธศาสตรบัณฑิตกับงานด้านการเผยแผ่
- กลุ่มที่ ๕ เรื่อง พุทธศาสตรบัณฑิตกับงานด้านสาธารณูปการ
- กลุ่มที่ ๖ เรื่อง พุทธศาสตรบัณฑิตกับงานด้านสาธารณสงเคราะห์

ในแต่ละกลุ่มมีคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ร่วมเป็นวิทยากร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระดมความคิดเห็นใน ๒ ประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑. สิ่งที่ท่านอยากพัฒนาสำหรับการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตในอนาคตใน๕ประเด็นสำคัญ คือ การสนับสนุนงานตามแผนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (๖+๑) การสนับสนุนเครือข่าย /การพัฒนา ศักยภาพนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ การสนับสนุนเชิงวิชาการ/งานวิจัย การสนับสนุนเชิงขยายผลและความยั่งยืน

๒. สิ่งที่ท่านอยากให้ปรับปรุง แก้ไข จากการปฏิบัติศาสนกิจที่ผ่านมา การประเมินผลโครงการครั้งนี้ ได้จากวิธีการสร้างแบบสอบถามและใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วมโครงการโดยการประเมินออนไลน์ และได้กำหนดระดับความรู้ที่ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับ และระดับความพึงพอใจต่อการจัดโครงการ มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ คะแนน	หมายถึง	มากที่สุด
๔ คะแนน	หมายถึง	มาก
๓ คะแนน	หมายถึง	ปานกลาง
๒ คะแนน	หมายถึง	น้อย
๑ คะแนน	หมายถึง	น้อยที่สุด

การประเมินผลการสำรวจครั้งนี้ กำหนดเป้าหมายของผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้นไว้จำนวน ๑,๖๑๙ รูป ซึ่งเป็นจำนวนของนิสิตที่ยื่นคำร้องขอปฏิบัติศาสนกิจ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐ และเมื่อพิจารณาจากโครงการปฏิบัติศาสนกิจ สามารถแยกเป็นประเภทของงานปฏิบัติศาสนกิจได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ แสดงจำนวนและร้อยละของประเภทโครงการปฏิบัติศาสนกิจ

แยกตามงานในกิจการคณะสงฆ์

ที่	งานกิจการคณะสงฆ์	จำนวนและร้อยละของโครงการฯ	
		จำนวน	ร้อยละ
๑	ปกครอง	๑๗๗	๑๐.๙๓
๒	เผยแผ่	๔๖๙	๒๘.๙๗
๓	ศาสนศึกษา	๒๘๕	๑๗.๖๐
๔	ศึกษาสงเคราะห์	๑๘๗	๑๑.๕๕
๕	สาธารณูปการ	๒๑๖	๑๓.๓๔
๖	สาธารณสงเคราะห์	๒๗๒	๑๖.๘๐
๗	อื่น ๆ	๑๓	๐.๘๐
	รวม	๑,๖๑๙	๑๐๐

จากตารางพบว่า มีจำนวนนิตปฏิบัติศาสนกิจทั้งสิ้น ๑,๖๑๙ รูป ซึ่งเป็นจำนวนของนิตที่ยื่นคำร้องขอปฏิบัติศาสนกิจ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐ เมื่อพิจารณาจากโครงการปฏิบัติศาสนกิจของนิตพบว่า สามารถแยกประเภทการปฏิบัติศาสนกิจ พบว่า ประเภทงานปฏิบัติศาสนกิจเรียงจากอันดับมากที่สุด พบว่า งานด้านเผยแผ่ จำนวน ๔๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๙๗ รองลงมาศาสนศึกษา จำนวน ๒๘๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๖๐ อันดับที่ ๓ งานด้านสาธารณสงเคราะห์ จำนวน ๒๗๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๘๐ ลำดับที่ ๔ งานด้านสาธารณูปการ จำนวน ๒๑๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓๔ ลำดับที่ ๕ งานศึกษาสงเคราะห์ จำนวน ๑๘๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๕๕ ลำดับที่ ๖ งานด้านปกครอง จำนวน ๑๗๗ รูปคิดเป็นร้อยละ ๑๐.๙๓ และอื่น ๆ จำนวน ๑๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๐.๘๐

จากผลการจัดสัมมนานิตปฏิบัติศาสนกิจประจำภาคในแต่ละภาค พบว่า มีจำนวนผู้เข้าโครงการสัมมนานิตปฏิบัติศาสนกิจรุ่นที่ ๖๓ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐ จำนวนทั้งสิ้น ๑,๓๘๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๕๕ และมีผู้ประเมินผลการดำเนินงานโครงการฯ จำนวน ๑,๐๓๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๔๔ เป็นพระภิกษุ จำนวน ๑,๐๑๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๘.๑๖ สามเณร จำนวน ๑๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๘๔ เป็นพระสังฆาธิการ จำนวน ๒๗๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๖๗ เป็นลูกวัด จำนวน ๗๕๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๓๓ และเมื่อพิจารณาประเภทของโครงการปฏิบัติศาสนกิจเรียงจากอันดับมากที่สุดพบว่า งานด้านเผยแผ่ จำนวน ๓๕๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓.๘๒ รองลงมาศาสนศึกษา จำนวน ๑๙๕ คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๙๑ อันดับที่ สามงานด้านสาธารณสงเคราะห์ จำนวน ๑๖๒ คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๗๑

ลำดับที่สี่ งานด้านสาธารณูปการ จำนวน ๑๑๘ คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๔๕ ลำดับที่ห้า งานศึกษาสงเคราะห์ จำนวน ๘๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๔๑ ลำดับที่ ๖ งานด้านปกครอง จำนวน ๘๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘.๔๔ และอื่น ๆ จำนวน ๑๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑.๒๖

อย่างไรก็ตามการประเมินความพึงพอใจการจัดสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจรวมทุกภาค มีค่าเฉลี่ยที่ ๓.๘๔ และเมื่อพิจารณารายภาค พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีคะแนนค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ ๓.๙๗ รองลงมาภาคใต้ คะแนนค่าเฉลี่ยที่ ๓.๘๕ ภาคเหนือ คะแนนค่าเฉลี่ยที่ ๓.๗๙ และลำดับสุดท้าย ภาคกลางมีคะแนนค่าเฉลี่ยที่ ๓.๗๔ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาความรู้ก่อนหลังพบว่าผู้เข้าร่วมการสัมมนา มีความรู้หลังการสัมมนาคิดเป็นคะแนนค่าเฉลี่ย ๔.๑๑ โดยคะแนนความรู้ก่อนสัมมนาคะแนนค่าเฉลี่ยที่ ๓.๕๖

ในส่วนการประเมินการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการพบว่า มีคะแนนค่าเฉลี่ยบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือมีคะแนนค่าเฉลี่ยสูงกว่า ๓.๕๑ ทุกข้อวัตถุประสงค์ทั้งที่แยกเป็นรายภาคและรวม

ตารางที่ ๒ แสดงค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจรายภาค

ตอนที่ ๒ การประเมินผลการสัมมนาในภาพรวม						
ข้อ	รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจรายภาค				
		อีสาน	เหนือ	ใต้	กลาง	รวม
๑	ความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการสัมมนา					
	๑. ความรู้ ความเข้าใจ ก่อน การสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ	๓.๕๖	๓.๔๖	๓.๔๑	๓.๔๖	๓.๔๗
	๒. ความรู้ ความเข้าใจ หลัง การสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ	๔.๑๑	๔.๐๑	๔.๑๓	๓.๘๘	๔.๐๓
๒	การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ					
	๑. นิสิตปฏิบัติศาสนกิจได้รับความรู้ มีเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างนิสิตวิทยากร มีประสบการณ์และสามารถนำหลักวิธีการที่ได้เรียนรู้ไปใช้ได้เป็นประโยชน์ได้	๔.๐๒	๓.๘๖	๔.๐๓	๓.๗๔	๓.๙๑
	๒. นิสิตปฏิบัติศาสนกิจมีทัศนคติที่ดีและมีจิตสำนึกรักสถาบันและอุทิศตนพระพุทธศาสนาและสังคม	๔.๒๑	๔.๐๗	๔.๒๕	๓.๙๙	๔.๑๓
	๓. ทราบปัญหา อุปสรรคและมีวิธีแก้ปัญหาหรือแนวปฏิบัติที่ดีในการปฏิบัติศาสนกิจ	๓.๙๘	๓.๘๙	๓.๙๘	๓.๗๕	๓.๙๐

	๔. แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตรุ่นต่อไป	๔.๐๕	๓.๙๓	๓.๘๒	๓.๗๗	๓.๘๙
๓	รูปแบบการจัดสัมมนาการปฏิบัติศาสนกิจประจำภาค	๓.๙๖	๓.๘๒	๔.๐๒	๓.๗๐	๓.๘๘
๔	ระยะเวลาในการจัดงาน (๒ วัน)	๓.๘๓	๓.๗๔	๓.๘๒	๓.๖๓	๓.๗๖
๕	สถานที่จัดงาน (วิทยาเขตขอนแก่น)					
	๑. ห้องประชุม	๔.๓๖	๓.๘๙	๓.๘๕	๔.๑๒	๔.๐๖
	๒. สิ่งอำนวยความสะดวกภายในห้องประชุม	๔.๐๘	๓.๙๐	๓.๘๕	๓.๙๗	๓.๙๕
	๓. อาหาร/อาหารว่างและน้ำปานะ	๓.๘๘	๓.๘๒	๓.๖๙	๓.๗๔	๓.๗๘
	๔. ความสะดวกในการเดินทาง	๓.๔๙	๓.๓๔	๓.๒๐	๓.๕๘	๓.๔๐
๖	การจัดหัวข้อบรรยายในการสัมมนา					
	๑. บรรยายพิเศษ หัวข้อ “การปฏิบัติศาสนกิจกับการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา”	๔.๐๕	๓.๗๙	๓.๙๗	๓.๘๗	๓.๙๒
	๒. บรรยายพิเศษ หัวข้อ “Mindset บัณฑิต มจร พลังทำงานและจิตวิญญาณเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคม”	๔.๑๕	๓.๘๔	๓.๘๗	๓.๘๑	๓.๙๒
	๓. บรรยายพิเศษ หัวข้อ “การปฏิบัติศาสนกิจ: พลังการทำงานและจิตวิญญาณของพระนิสิตเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคม”	๔.๐๖	๓.๘๒	๓.๘๒	๓.๘๐	๓.๘๘
๗	การจัดประชุมกลุ่มย่อย					
	๑. การชี้แจงประชุมกลุ่มย่อย	๓.๙๐	๓.๗๕	๓.๘๔	๓.๖๒	๓.๗๘
	๒. การแบ่งกลุ่มและหัวข้อกลุ่มย่อย	๓.๙๕	๓.๗๓	๓.๘๐	๓.๗๑	๓.๘๐
	๓. ความรู้ ความสามารถ และทักษะของวิทยากรประจำกลุ่ม	๓.๙๘	๓.๗๗	๓.๘๕	๓.๗๓	๓.๘๓
	๔. การดูแลประสานงานของผู้ช่วยวิทยากรประจำกลุ่ม	๓.๘๗	๓.๗๑	๓.๙๐	๓.๕๙	๓.๗๗
	๕. ระยะเวลาในการประชุมกลุ่มย่อย	๓.๘๔	๓.๕๔	๓.๗๗	๓.๕๕	๓.๖๘
	๖. การนำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อย	๓.๙๒	๓.๗๑	๓.๙๗	๓.๖๓	๓.๘๑
๘	การประสานงานของเจ้าหน้าที่	๓.๘๙	๓.๗๐	๓.๗๔	๓.๕๘	๓.๗๘
๙	จำนวนผู้เข้าร่วมการสัมมนาในครั้งนี้	๓.๙๖	๓.๙๐	๓.๘๕	๓.๗๕	๓.๙๐
๑๐	เอกสารประกอบการสัมมนา / โสตทัศนูปกรณ์	๓.๙๐	๓.๗๘	๓.๖๗	๓.๗๑	๓.๗๗
๑๑	ประโยชน์ที่ได้รับจากการสัมมนาครั้งนี้	๔.๑๒	๓.๘๗	๔.๐๓	๓.๘๕	๔.๐๑
๑๒	ความพึงพอใจโดยรวมจากการสัมมนาครั้งนี้	๔.๐๓	๓.๘๔	๓.๘๙	๓.๘๑	๓.๙๒
	รวม	๓.๙๗	๓.๗๙	๓.๘๕	๓.๗๔	๓.๘๔

สิ่งที่อยากให้ปรับปรุงแก้ไขจากการปฏิบัติศาสนกิจที่ผ่านมา

๑. ควรมีการเตรียมความพร้อมการปฏิบัติศาสนกิจให้กับนิสิตตั้งแต่อยู่ในชั้นเรียน
๒. วิทยากรประจำกลุ่มไม่ได้แนะนำหรือดำเนินการตามวิทยากรบนเวทีชี้แจง
๓. ให้มีข้อมูลสารสนเทศการปฏิบัติศาสนกิจในเว็บไซต์กองกิจการนิสิต
๔. ความชัดเจนในขั้นตอนและข้อกำหนดต่างๆ ในการปฏิบัติศาสนกิจ
๕. การติดตามและประเมินผล
๖. การชี้แจงและทำความเข้าใจในเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจของเจ้าหน้าที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับส่วนกลาง
๗. การแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคลากรเป็นที่ปรึกษาการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต
๘. ความต่อเนื่องของโครงการระหว่างรุ่นพี่กับรุ่นน้องหรือความยั่งยืนของโครงการที่ดีแต่ขาดความต่อเนื่อง

สิ่งที่อยากให้นำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงสำหรับการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตในอนาคต

๑. การปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตควรเชื่อมโยงและสอดคล้องกับแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ทั้ง ๖ ด้าน โดยการดำเนินการของมหาวิทยาลัยร่วมกับคณะสงฆ์ เช่น การสำรวจความต้องการของคณะสงฆ์ การกำหนดแผนการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตร่วมกับคณะสงฆ์ตามภูมิภาคหรือตามประเด็นที่นิสิตสนใจ
๒. ควรมียุทธศาสตร์การปฏิบัติศาสนกิจในภาพรวมและยุทธศาสตร์ในแต่ละภูมิภาค เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์หรือแผนการปฏิบัติศาสนกิจในแต่ละปีให้ชัดเจน
๓. ควรมีการเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพของนิสิตควรมีการดำเนินการมาตั้งแต่ต้นนิตศึกษาอยู่ในชั้นเรียนผูกโยงกับรายวิชาโดยการมีส่วนร่วมของคณาจารย์หรืออาจารย์ที่ปรึกษา
๔. การเสริมสร้างเครือข่ายการทำงานของมหาวิทยาลัยร่วมกับหน่วยงานราชการหรือเอกชน เพื่อเป็นพี่เลี้ยงให้กับนิสิต และสร้างประสบการณ์ในการทำงานให้กับนิสิต
๕. ควรมีการทำวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจในแต่ละด้านให้เป็นรูปธรรม
๖. ควรมีโครงการติดตามและพัฒนาโครงการปฏิบัติศาสนกิจในระหว่างการปฏิบัติศาสนกิจ
๗. ควรมีการนำระบบปฏิบัติศาสนกิจออนไลน์มาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
๘. มหาวิทยาลัยอาจกำหนดให้ฝ่ายกิจการนิสิตส่วนภูมิภาคจัดทำแผนปฏิบัติงานบริการสังคมโดยนิสิตแต่ละรุ่นโดยการสนับสนุนงบประมาณจากมหาวิทยาลัยหรือองค์กรภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้นิสิตได้ฝึกปฏิบัติงานภาคชุมชนร่วมกัน และเป็นการติดตามและพัฒนาโครงการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตเป็นรายบุคคล

๙. การกำหนดปฏิทินกิจกรรมการปฏิบัติศาสนกิจให้สอดคล้องกับงานและบริบทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
๑๐. การจัดสัมมนาปฏิบัติศาสนกิจ นอกจากเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของ
นิตแล้ว ควรมีการประกวดผลงานการปฏิบัติศาสนกิจของนิตในแต่ละด้าน และมอบรางวัลแก่นิต
ที่มีผลงานการปฏิบัติศาสนกิจในระดับต่าง ๆ โดยอาจมอบให้กับหน่วยงานหรือองค์กรที่สนับสนุน นิต
ผู้ปฏิบัติศาสนกิจ และอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อสร้างแรงจูงใจหรือยกย่องนิตที่มีความเสียสละทำงาน
เพื่อพระพุทธศาสนาและสังคม

๔. การผลักดันเชิงนโยบาย

๑. การปฏิบัติศาสนกิจในปีการศึกษา ๒๕๖๑

จากผลการดำเนินงานโครงการนิตปฏิบัติศาสนกิจอาสาช่วยพัฒนาสังคม ได้มีบทสรุปหลายประเด็น
สำคัญที่นำไปสู่การกำหนดรูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจให้ตรงกับเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยเกิดประโยชน์ต่อคณะสงฆ์ และพัฒนาสังคมในมิติต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งจาก
ผลการดำเนินงาน การประเมินโครงการ การลงพื้นที่ติดตาม และการสัมมนานิตปฏิบัติศาสนกิจ ได้มี
การผลักดันเชิงนโยบาย โดยคณะกรรมการปฏิบัติศาสนกิจ ในคราวประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๖๑ เมื่อวันที่
๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้มีมติ ดังนี้

๑) กำหนดให้การปฏิบัติศาสนกิจของนิต ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๑ รุ่นที่ ๖๔ ปฏิบัติ
ศาสนกิจในรูปแบบของโครงการปฏิบัติศาสนกิจ ที่กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงานและ
การรายงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมตามแบบฟอร์มที่มหาวิทยาลัยกำหนด โดยเน้นปฏิบัติศาสนกิจ
เพื่อสนองงานในกิจการคณะสงฆ์ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ๒๕๖๐-
๒๕๖๔ พันธกิจหรือภาระงานของคณะสงฆ์ ๖ ด้าน คือ (๑) ด้านการปกครอง (๒) ด้านศาสนศึกษา
(๓) ด้านศึกษาสงเคราะห์ (๔) ด้านเผยแผ่ (๕) ด้านสาธารณูปการ และ (๖) ด้านสาธารณสงเคราะห์

๒) การปฐมนิเทศนิตปฏิบัติศาสนกิจ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๑ รุ่นที่ ๖๔ ตามข้อ ๑๖
แห่งข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ พุทธศักราช
๒๕๔๖ กำหนดให้จัดปฐมนิเทศนิตปฏิบัติศาสนกิจเป็นรายภาค ประกอบด้วย (๑) ภาคตะวันออก
เชียงใหม่ (๒) ภาคกลาง (๓) ภาคเหนือ และ (๔) ภาคใต้ โดยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของ
วิทยาเขต วิทยาลัย ห้องเรียน และหน่วยวิทยบริการ

๓) ให้กองกิจการนิต สำนักงานอธิการบดี จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจถึงแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจตามนโยบายของมหาวิทยาลัย และให้วิทยาเขต คณะ
วิทยาลัย ห้องเรียนและหน่วยวิทยบริการ ส่งผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่กำกับดูแล และรับผิดชอบงาน
เกี่ยวกับกิจการนิตเข้าร่วมประชุม

๔) กำหนดให้นำระบบปฏิบัติศาสนกิจออนไลน์(www.stud.mcu.ac.th/sas) มาใช้สนับสนุนเกี่ยวกับงานปฏิบัติศาสนกิจของนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๑ รุ่นที่ ๖๔ เป็นต้นไป เพื่อใช้ในการลงทะเบียน ยื่นคำร้อง ส่งรายงาน รวมถึงสารสนเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจ

๕) กำหนดให้กิจกรรมต่อไปนี้ คือ (๑) การปฐมนิเทศนิสิตปฏิบัติศาสนกิจ (๒) การติดตามและพัฒนาโครงการปฏิบัติศาสนกิจ (๓) การสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติศาสนกิจที่นิสิตปฏิบัติศาสนกิจทุกรูปต้องเข้าร่วม นิสิตที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว ถือว่าไม่ผ่านการปฏิบัติศาสนกิจ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นและได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการปฏิบัติศาสนกิจ

๖) ให้วิทยาเขต คณะ วิทยาลัย ห้องเรียนและหน่วยวิทยบริการแจ้งให้นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๑ รุ่นที่ ๖๔ ดำเนินการตามปฏิทินกิจกรรมการปฏิบัติศาสนกิจและนโยบายของมหาวิทยาลัยโดยเคร่งครัด

๗) นิสิตปฏิบัติศาสนกิจต้องปฏิบัติตามข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง มติ คำแนะนำของที่ปรึกษาปฏิบัติศาสนกิจ และปฏิทินกิจกรรมการปฏิบัติศาสนกิจ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๑ รุ่นที่ ๖๔ โดยเคร่งครัด

๘) ให้กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดี ร่วมกับวิทยาเขต วิทยาลัย ห้องเรียนและหน่วยวิทยบริการ จัดให้มีกิจกรรมการประกวดโครงการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อยกย่องและสนับสนุนผลงานการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต

๙) ให้กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดี ร่วมกับวิทยาเขต วิทยาลัย ห้องเรียนและหน่วยวิทยบริการรวบรวมผลการปฏิบัติศาสนกิจ (ศึกษาสภาพการปฏิบัติงาน การประเมิน ประเด็นปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไข และจัดทำสรุปผลการดำเนินงานโครงการปฏิบัติศาสนกิจ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๑) เสนอคณะกรรมการปฏิบัติศาสนกิจพิจารณา

๑๐) นิสิตปฏิบัติศาสนกิจละเมิดข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง มติ หรือข้อกำหนดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติศาสนกิจ ให้คณะกรรมการปฏิบัติศาสนกิจประชุมพิจารณากำหนดโทษตามข้อ ๒๑ แห่งข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการปฏิบัติศาสนกิจ พุทธศักราช ๒๕๔๖

๒. การใช้ระบบการปฏิบัติศาสนกิจออนไลน์

ในปีการศึกษา ๒๕๖๑ นิสิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๔ กำหนดให้นำระบบปฏิบัติศาสนกิจออนไลน์ (www.stud.mcu.ac.th/sas) มาใช้สนับสนุนเกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจของนิสิต เพื่อใช้ในการลงทะเบียน ยื่นคำร้อง ส่งรายงาน รวมถึงสารสนเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจ มีรายละเอียดเบื้องต้นตามภาพ

กลุ่มงานปฏิบัติศาสนกิจ

การยื่นคำร้องขอปฏิบัติศาสนกิจ

1. ติดต่อกานที่ปฏิบัติศาสนกิจ
2. ทำเอกสารขอตัวนิตศ กน.ปศ.02/03
3. ทำแบบเสนอโครงการ กน.ปศ.05
4. ลงทะเบียน+ยื่นคำร้องผ่านระบบ+แนบ กน.ปศ.05
5. ดาวน์โหลดข้อมูลการยื่นคำร้อง (กน.ปศ.01)
6. ดาวน์โหลดแบบแนบท้าย กน.ปศ.01
7. ดำเนินการเซ็นอนุมัติแบบแนบท้ายกน.ปศ.01 ตามขั้นตอน
8. ขอใบรับรองผลการศึกษาที่ทะเบียน
9. จัดส่ง(กน.ปศ.01)+(แบบแนบท้าย)+(กน.ปศ.02/3)+(ใบรับรองผลการศึกษา)

๕. บทสรุป

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะสถาบันการศึกษาสงฆ์ได้ทำหน้าที่ผลิตบัณฑิตและผลงานวิจัยออกสู่สังคม โดยใช้ฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงานวิชาการและพัฒนาลักษณะอันพึงประสงค์ของบัณฑิตในทุกระดับการศึกษา ดังนั้น พระนิสิตที่เข้ารับการศึกษาในหลักสูตรระดับชั้นปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกรูปจึงถูกกำหนดให้เข้าร่วมการปฏิบัติศาสนกิจ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการสำเร็จการศึกษาอีกหนึ่งปีการศึกษา ในปีการศึกษา ๒๕๖๐ กองกิจการนิสิต สำนักงานอธิการบดี ได้จัดสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๓ ในสถานที่ต่าง ๆ และพบว่าในการปฏิบัติศาสนกิจมีการเสนอรูปแบบและวิธีการปฏิบัติศาสนกิจที่เหมาะสมกับกับสภาพของการเปลี่ยนแปลง เป็นไปตามวัตถุประสงค์การปฏิบัติศาสนกิจและในการสัมมนานิสิตปฏิบัติศาสนกิจ รุ่นที่ ๖๓ นิสิตได้ให้เสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการการปฏิบัติศาสนกิจไว้ ๔ ข้อสำคัญคือ

- ๑) การปฏิบัติศาสนกิจภายใต้แผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาทั้ง ๖ ด้าน
- ๒) การกำหนดยุทธศาสตร์การปฏิบัติศาสนกิจในแต่ละภูมิภาค
- ๓) การเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพของนิสิต
- ๔) เครือข่ายการทำงาน

